

AZ ESZTÉTIKAI NEVELÉSRŐL

A Vélemények/Viták sorozatban megjelent tanulmánykötet Poszler György szerkesztésében örvendetesen újszerű vállalkozás. Nem csupán azért, mert az esztétikai nevelést ma még – sajnálatos módon – újnak számító teoretikus alapon közelíti meg, a vulgarizálástól megtisztított marxista elmélet és Lukács György esztétikai munkásságának felhasználásával, hanem azért is, mert olyan tanulmánykötetet olvasunk, amely eleven kontaktusban áll a gyakorlattal. Kritikai, megújító szándékotól fűtött kapcsolat ez; az írások nem egymással polemizálnak, hanem az oktató-nevelő munka praxisával, az abban élő hiedelmekkel, egyoldalúságokkal.

Az esztétikai nevelés új elvi koncepcióját szolgálja a kötet, összefüggésben a közoktatási reformmal. Akiknek pedig reformgondolataik vannak, azok nem maradhatnak és nem is maradnak meg az elvont fejtegetéseknél, – de *mert* reformálni akarnak, el se hanyagolhatják a teoretikus alapok újragondolását. A pragmatikus, részleges, esetleges reformok helyett átgondolt, – a társadalmi szükségleteket figyelembevevő változtatás csak így lehetséges.

Bármennyire különbözzenek is tehát egymástól a kötet írásai; témájukban, megközelítési módjukban a változtatásnak ez az igénye egységbe fogja az okfejtéseket. Hasonlóképpen jellemző, hogy a szerzők – még ha egy tantárgyról szólnak is – akkor sem csupán tantárgyakban gondolkoznak, nem tekintik elkülöníthető területnek, parcellának az esztétikumra való nevelést és az esztétikum által való nevelést, – s ami ezzel szorosan összefügg, arra törekszenek, hogy a múlt egyoldalú befogadói aspektusát a jövő nevelésének alkotói-befogadói aspektusává alakítsák át.

Poszler György előszavában és két tanulmányában egyaránt abból indul ki, hogy a nevelési cél a valóság esztétikai birtokbavétele, mint az egységes és organikusan tervezett nevelés egyik

oldala, alkotóeleme. Ez a felfogás közelíti a közoktatást a közművelődéshez és fordítva is. Nem két, független szféra kapcsolatáról van szó, hanem benső rokonságról, amelynek a művészet katartikus funkciója alkotja a közös forrását.

A kötet egésze nemcsak bírálja az irodalomcentrikus szemlélet egyoldalúságát, hanem példát mutat arra, hogy ez meghaladható. Így az irodalomoktatás problémái mellett szerves helyet kapnak a kötetben a vizuális kultúráról szóló írások egészen az amatőr művészeti mozgalom kérdéseig. Szentenciák, pragmatikus ötletek helyett problémák, dilemmák megfogalmazásával és megoldási kísérletekkel találkozunk. A tágas történeti összefüggések számbavétele új lehetőségek felé nyit kaput, miközben új nehézségeket is tudatosít. Az irodalomértelmezés alapvető irányait ismertető tanulmányában Veres András bírálja ugyan az eddig túlzottan direkt politikai, történeti vagy moralizáló sematizmust, de óva int attól is, hogy ennek helyébe a poétikai kategóriák sematikáját állítsuk. Igaz, az egyoldalúságok elleni fellépést a „komplex” jelző olykor varázsige jellegű használata még nem teszi hatékonnyá; sőt, én a komplexitás állandó követelésében is látok veszélyt, ha nem artikuláljuk világosan, hogy ez mit jelent, s mit *nem*, – továbbá hogyan függ össze az integrációval. A kötetben szereplő pszichológiai tanulmányok is szerves kapcsolatban állnak az uralkodó koncepcióval, amennyiben a kreativitásra helyezik a hangsúlyt.

Újszerű okfejtéssel találkozunk Miklós Pál és Deme Tamás írásaiban. A fotó és a film nyelvének elemzéséről szólva az esztétikai nevelés egy immár valóban nélkülözhetetlen dimenziója kap kellő hangsúlyt, ha lehetnek is kétségeink afelől, hogy a képkultúra valóban ennyire egyértelműen kötődik-e századunkhoz.

Rokonszenves, ámde illuzórikus türelmetlenség szól a giccset elemző fejtegetésből, amely nem kisebb dolgot kíván, mint a művelődési rétegfeszültség megszüntetését, amelyben egyébként joggal látja a giccs alapvető társadalmi okát. A

rétegfeszültségek csökkentése, avagy a giccs visszaszorítása ezek fennállása ellenére; ez sem lenne kishitű igény.

Am kishitűség ennek a kötetnek az írásait nem jellemzi. Az ember és történelem viszonyának öntudatát hordozó művészettől az utcaképig és a gyermekbútorok esztétikumáig terjed a szerzők tekintete. S ha a bútorgyártást később „élnék utol” e tanulmányok gondolatai, mint az iskolákat, akkor még mindig jelentős hatékonyságról beszélhetnénk. „A pedagógia – ahogy Miklós Pál írja – nem ismeri a csodákat, csak a hosszú és türelmes munkát. De annak megkezdésével jobb lenne türelmetlennnek lennünk.”

A szemléleti változás tekintetében ez a türelmetlenség még jogosabb, mert az egyéb reformintézkedések nélkül is sokat javíthatna a jelenlegi helyzeten: szabadabb utat nyithatna az esztétikumban bennerejlő, de sokszor éppen pedagógiai jószándékkal eltorlaszolt nevelőerő számára. (Kossuth, 1980.)

ANCSEL ÉVA